

Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1986. – 96 p.

16. Schedler A. The logic of electoral authoritarianism / A. Schedler // Electoral authoritarianism. The dynamics of unfree competition / edited by A. Schedler. – Boulder: Lynne Rienner, 2006. – P.1–23.

17. Schedler A. The menu of manipulation / A. Schedler // Journal of Democracy. – 2002. – Vol.13. – No.2. – P.36–50.

18. Sedelius S. Towards presidential rule in Ukraine: Hybrid regime dynamics under semi-presidentialism / S. Sedelius, T. Berglund // Baltic Journal of Law and Politics. – 2012. – Vol.5. – No.1. – P.20–45.

19. To lead the world: American strategy after the Bushdoctrine / edited by M. P. Leffler and J. W. Legro. – Oxford; New York: Oxford University Press, 2008. – 303 p.

References

1. Batjuk D. A. Typologija gibrydnyh politychnyh rezhymiv / D. A. Batjuk, R. V. Kyslenko // Filozofija i politologija v konteksti suchasnoi kul'tury. – 2013. – Vyp.6 (1). – S.18–23.

2. Zakarija F. Budushhee svobody: neliberal'naja demokratija v SShA i za ih predelami / F. Zakarija; [per. s angl. pod red. V. L. Inozemceva]. – M.: Ladomir, 2004. – 383 s.

3. Merkel' V. Formal'nye i neformal'nye instituty v defektnyh demokratijah (I) / V. Merkel', A. Kruassan // Polis: Polit. issled. – 2002. – №1. – S.6–17.

4. Merkel' V. Formal'nye i neformal'nye instituty v defektnyh demokratijah (II) / V. Merkel', A. Kruassan // Polis: Polit. issled. – 2002. – №2. – S.20–30.

5. Haritonova O. G. Nedemokraticheskie politicheskie rezhimy / O. G. Haritonova // Politicheskaja nauka. – 2012. – №3. – S.9–30.

6. Besley T. Making autocracy work / T. Besley, M. Kudamatsu // Institutions and Economic Performance / E. Helpman (ed.). Cambridge, Mass., Harvard University Press, 2008. – P.452–510.

7. Bogaards M. How to classify hybrid regimes? Defective democracy and electoral authoritarianism / M. Bogaards // Democratization. – 2009. – Vol.16. – No.2. – P.399–423.

8. Brownlee J. Authoritarianism in an age of democratization / J. Brownlee. – Cambridge; New York: Cambridge University Press, 2007. – 264 p.

9. Collier D. Democracy with adjectives: Conceptual innovation in comparative research / D. Collier, S. Levitsky // World Politics. – 1997. – Vol.49. – No.3. – P.430–451.

10. Diamond L. J. Thinking about hybrid regimes / L. J. Diamond // Journal of Democracy. – 2002. – Vol.13. – No.2. – P.21–35.

11. Ferranti de D. M. How to improve governance: a new framework for analysis and action / D. M. De Ferranti, J. Jacinto, A. J. Ody. – Washington, DC: Brookings Institution Press, 2009. – 189 p.

12. Levitsky S. The rise of competitive authoritarianism / S. Levitsky, L. Way // Journal of Democracy. – 2002. – Vol.13. – No.2. – P.51–65.

13. Linz J. J. Totalitarian and authoritarian regimes / J. J. Linz. – Boulder, Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2000. – 343 p.

14. McFaul M. The perils of a protracted transition / M. McFaul // Journal of Democracy. – 1999. – Vol.10. – No.2. – P.4–18.

15. O'Donnell G. Transitions from authoritarian rule: Tentative conclusions about uncertain democracies / G. O'Donnell, P. C. Schmitter. – Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1986. – 96 p.

16. Schedler A. The logic of electoral authoritarianism / A. Schedler // Electoral authoritarianism. The dynamics of unfree competition / edited by A. Schedler. – Boulder: Lynne Rienner, 2006. – P.1–23.

17. Schedler A. The menu of manipulation / A. Schedler // Journal of Democracy. – 2002. – Vol.13. – No.2. – P.36–50.

18. Sedelius S. Towards presidential rule in Ukraine: Hybrid regime dynamics under semi-presidentialism / S. Sedelius, T. Berglund // Baltic Journal of Law and Politics. – 2012. – Vol.5. – No.1. – P.20–45.

19. To lead the world: American strategy after the Bushdoctrine / edited by M. P. Leffler and J. W. Legro. – Oxford; New York: Oxford University Press, 2008. – 303 p.

Kyslenko R. V., postgraduate student of the Department of Political Science, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), romankyslenko@gmail.com

Classification of the hybrid type of political regimes

This article deals with the theoretical formulation of the hybrid political regimes' classification types. An attempt to provide a binary contrast of different types of this kind of political regimes is made on the basis of criteria proposed by German political scientists W. Merkel and A. Croissant. The main feature of the classification set out in

this article is that it embraces political systems of both democratic and authoritarian hybrid regimes. Among other methodological requirements, author seeks to adhere to the nomination principle of the terms' systematization. All this facilitates general perception and analysis, as well as organizes terminological confusions naturally occurring during researches on the hybrid political regimes.

Keywords: hybrid political regime, subtypes of hybrid regime, defective democracy, competitive authoritarian, liberal authoritarianism, successful authoritarianism.

Кисленко Р. В., аспирант кафедри політичних наук, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), romankyslenko@gmail.com

Классификация гибридного типа политического режима

Представлено теоретическую разработку классификационных типов гибридных политических режимов. На основании критериев, предложенных немецкими политологами В. Меркелем и А. Круассаном, совершена попытка выделения бинарного противопоставления разновидностей этого самостоятельного типа политического режима. Особенность классификации, предложенной в статье, заключается в том, что она охватывает политические системы как демократического, так и авторитарного спектров гибридных режимов. Автор работы пытался, кроме других методологических требований, соблюсти номинационный принцип понятийной систематизации. Это существенно облегчает восприятие и анализ, а также упорядочивает терминологический хаос, который сопутствует исследованию гибридных политических режимов.

Ключевые слова: гибридный политический режим, подтипы гибридного режима, дефектная демократия, состязательный авторитаризм, либеральный авторитаризм, успешный авторитаризм.

УДК 32:316.64+316.422

Колісніченко Р. М., кандидат політичних наук, доцент, директор, Кіровоградський інститут Приватного акціонерного товариства «Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна Академія управління персоналом (Україна, Кропивницький), RMK7@ukr.net

ЗАГАЛЬНОПЛАНЕТАРНИЙ КОНТЕКСТ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГЛОБАЛІСТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ ЛЮДСТВА

Здійснено аналіз особливостей розуміння населенням світу сучасних тенденцій щодо загострення глобальних проблем, суспільних оцінок правильності існуючого напрямку світового розвитку, вірогідності, що людство знайде спосіб подолати існуючі соціальні, екологічні, економічні світові проблеми і майбутні покоління матимуть вищу за нинішню якість життя. Критично проаналізовано, розроблений експертами компанії «GlobeScan» індекс «Надія», що відображає рівень суспільної надії чи безнадійності відносно вирішення світових проблем. Досліджено оцінки людьми власного внеску у подолання світових викликів у взаємозв'язку з рівнем оптимізму щодо гуманізації глобальних відносин. Доведено необхідність об'єктивного інформування населення світу стосовно переліку напрямків їх можливих дій, необхідних для дієвого розв'язання світових проблем.

Ключові слова: глобалістична свідомість, людство, світ.

Одним з найбільш актуальних напрямків глобалістики є дослідження особливостей сучасного розвитку глобалістичної свідомості населення світу як чинника гуманізації глобальних відносин, подолання найбільших світових небезпек, забезпечення справедливого світового порядку. Вагомість значення детального наукового аналізу специфіки трансформації глобалістичної свідомості людства підтверджується її визначальним впливом на планетарні політико-культурні процеси, формування політичної культури, вироблення загальної стратегії цивілізаційного розвитку.

Світова трансформація суспільної свідомості є предметом досліджень В. Андрющенка, І. Надольного, Ю. Кулагіна, Л. Смержа, інших науковців [2; 8; 9]. На дослідженні глобального стану політичної свідомості сконцентрували увагу В. Бебик, Л. Нагорна, М. Остапенко, інші вчені [1; 4; 5]. Особливості трансформації

політичної культури в світі вивчали О. Бабкіна, В. Горбатенко, Ю. Шемшученко, інші дослідники [6; 7]. Між тим, планетарний розвиток глобалістичної свідомості залишається недостатньо вивченим.

Метою статті є аналіз загальнопланетарного контексту трансформації глобалістичної свідомості людства. До цілей статті належить дослідження рівня загального розуміння тенденцій трансформації глобалістичних проблем, їх значення, перспектив майбутнього розв'язання, дослідження оцінок людьми власного внеску у подолання світових викликів.

Глобалістична свідомість є специфічною формою суспільної свідомості, в межах якої відбувається відображення ставлення до глобалістичних проблем [3]. Для визначення суспільних оцінок щодо значення, тенденційних трансформацій глобалістичних загроз, участі населення у їх вирішенні компанією «GlobeScan» у період з 5 вересня 2013 р. по 25 січня 2014 р. проведено, унікальне з точки зору аналізу глобалістичної свідомості населення світу, опитування повнолітніх громадян Великобританії, Індії, Індонезії, Кенії, Мексики, Нігерії, Пакистану, Панами, Польщі, Росії, США і Туреччини. Всього було опитано 13275 респондентів, розмір похибки в межах країн не перевищує 3,5%. На запитання «Сучасні соціально-економічні та екологічні проблеми світу є більш чи менш складними, ніж в минулому?» загальна картина розподілу відповідей отримала наступний вигляд: 59% опитаних вважають, що вказані проблеми ускладнилися, 25% – стверджують, що зазначені глобалістичні проблеми стали менш складними, на думку 8% респондентів складність світових проблем протягом історії людства не змінилася і 8% опитаних не змогли визначитися з відповіддю [10].

Результати аналізу відповідей на поставлене запитання відкривають можливості для визначення окремих аспектів розвитку глобалістичної свідомості респондентів, адже гуманізаційна глобалістична свідомість передбачає достатню інформованість щодо глобалістичних проблем, їх особливостей і тенденцій, адекватне бачення ситуації в світі. Виходячи з того, що останніми десятиріччями спостерігається різке загострення екологічної кризи, спричинене посиленням антропогенного навантаження на планету, забрудненням навколишнього середовища, кліматичними змінами, погіршення природних умов, загострення світових соціально-економічних диспропорцій, переконаність більшості (59%) опитаних у посиленні як екологічних, так і соціально-економічних світових викликів слід вважати цілком об'єктивною і адекватною. Це дає підстави стверджувати, що глобалістична свідомість більшості респондентів за рівнем інформованості щодо глобалістичних проблем, оцінки їх значення, тенденцій має ознаки гуманізаційного типу глобалістичної свідомості.

Між тим, виявлені погляди чверті опитаних відносно зниження рівня складності соціально-економічних та екологічних світових проблем є проявами нерозуміння ними тенденційного посилення сучасних глобалістичних загроз, вкрай низького ступеня компетентності у глобалістичних процесах, викривленого, помилкового бачення загальної картини світу. Респонденти, переконані у зменшенні складності вказаних глобалістичних проблем сучасності, в силу інформаційної обмеженості не мають можливості адекватно оцінити значення сучасних світових викликів, усвідомити всю глибину небезпечності

їх подальшого загострення та, відповідно, можуть бути віднесені до носіїв нейтрального або деструкційного типу глобалістичної свідомості.

Теж стосується думок 8% опитаних щодо незмінності ступеня складності глобалістичних проблем протягом історії людства, що є свідченням неповного володіння загальнопоширеними знаннями щодо подій всесвітньої історії, адже, як відомо, глобалістичні проблеми в їх класичному вигляді виникли лише у XX столітті і з моменту свого виникнення, на превеликий жаль, майже постійно загострюються. 8% респондентів, які не визначилися з відповіддю на поставлене запитання, вірогідно недостатньо цікавляться глобалістичною проблематикою, виявляють до неї байдуже, безвідповідальне ставлення та, відповідно, належать до нейтрального типу глобалістичної свідомості.

В цілому, як доводять дані розподілу відповідей на задане запитання, глобалістична свідомість 41% респондентів потребує першочергового створення необхідних умов для належного розвитку і вдосконалення, зокрема забезпечення населення об'єктивною інформацією щодо сучасних глобалістичних тенденцій, їх наслідків, майбутніх загроз та значення для всього людства.

В результаті аналізу даних опитування виявлено існування певних відмінностей в оцінюванні респондентами різних видів глобалістичних проблем. Тенденційне загострення глобалістичних конфліктів визнають 60% опитаних, посилення світових економічних проблем – 52%, деградацію навколишнього середовища – 51% респондентів [10].

При цьому, відповідаючи на різні за формулюванням, але майже однакові за своєю сутністю запитання, респонденти по-різному оцінюють одні й ті самі світові проблеми. Якщо із загостренням сукупності соціально-економічних і екологічних проблем світу погоджуються 59% опитаних, то відокремлюючи у поставлених запитаннях ці проблеми одну від одної, виявляється, що у погіршенні проблем соціально-економічного розвитку і окремо проблем незадовільного стану навколишнього середовища переконані відповідно на 7% і на 8% респондентів менше. Виявлені відмінності в оцінюванні глобалістичних тенденцій можуть бути пояснені відсутністю у поглядах впевненості, сталості, чіткого бачення особливостей глобалістичного розвитку, високою мірою інтуїтивності у формуванні ставлення до посилення глобалістичних загроз, що пов'язано з недостатністю об'єктивних знань про конкретні види світових проблем.

Той факт, що майже половина (відповідно 48% і 49%) опитаних не усвідомлюють істотного погіршення економічних та екологічних проблем світового рівня доводить необхідність системного зосередження зусиль глобалістичного співтовариства на об'єктивному інформуванні населення про світові тенденції і загрози, формуванні належного рівня компетентності з питань глобалістичної проблематики.

На запитання «Чи вважаєте Ви, що світ розвивається в правильному напрямку?» 53% респондентів надали негативну відповідь, стверджуючи, що світ рухається у неправильному напрямку, 37% дотрималися протилежної думки, обстоюючи правильність сучасного світового розвитку і 10% опитаних не визначилися з цього питання [10].

З огляду на існуючі тенденції до загострення більшості екологічних, воєнно-політичних, соціально-економічних та інших негараздів глобального масштабу, вважати, що світ рухається у правильному напрямку не логічно і в науковому сенсі не зовсім коректно, оскільки розв'язання існуючих загальнопланетарних проблем вимагає кардинальної зміни наявних тенденцій світового розвитку у напрямку відходу від світових диспропорцій та забезпечення гуманізації глобальних відносин у відповідності до загальнолюдських цінностей людяності і справедливості. Відтак, незгоду більшості (53%) респондентів з правильністю сьогоdnішнього напрямку світового розвитку доцільно вважати цілком справедливим і об'єктивним відображенням дійсності. На основі такої незгоди утворюється підґрунтя для формування прагнення до перегляду й якісного вдосконалення стратегії розвитку світу, без чого подолання більшості глобальних проблем виявляється неможливим. Відповідно, ця категорія респондентів може належати до представників гуманізаційної глобалістичної свідомості.

Не можна не відмітити, що питома вага респондентів, на думку яких світ розвивається у неправильному напрямку (53%) є на 6% меншою за частку тих, хто вважає, що сьогоdnішні світові соціально-економічні та екологічні проблеми продовжують загострюватися (59%). Вужча поширеність трактування неправильності існуючих напрямків світового розвитку у порівнянні з усвідомленням погіршення світової соціально-економічної й екологічної ситуації може бути наслідком необдуманості, мінливості поглядів щодо загальнопланетарних тенденцій, або проявом існування незначної категорії респондентів (6%), які позитивно відносяться до посилення глобальних викликів. Підставою для такого припущення є те, що розуміння загострення глобальних проблем може поєднуватися з відсутністю згоди з неправильністю напрямку світового розвитку з причини впевненості у доцільності ускладнення цих глобальних проблем. У категорію респондентів, в разі її існування, слід віднести до носіїв деструкційної глобалістичної свідомості, масове поширення якої є вкрай небажаним.

Схвалення існуючого курсу світового розвитку більше як третиною (37%) опитаних на 4% перевищує загальну кількість респондентів, переконаних у тому, що глобальні проблеми не ускладнюються, що також може бути деструктивним проявом глобалістичної свідомості у вигляді позитивного ставлення до посилення світових загроз.

В цілому, підтримка значною частиною респондентів існуючого напрямку розвитку світу швидше за все є наслідком низького рівня інформованості відносно особливостей такого розвитку, наявних показників погіршення глобальної ситуації. Низька компетентність стосовно глобальних процесів, що виявляється у схваленні вкрай несправедливого існуючого світового порядку позбавляє можливості об'єктивного аналізу загальнопланетарних тенденцій, вироблення шляхів подолання глобальних викликів, дієвого впливу на означені процеси. Слабкість суспільних вимог щодо справедливого розв'язання глобальних проблем із першочерговим врахуванням інтересів більшості стає причиною слабкості зацікавленості у відповідних глобальних змінах з боку політичних еліт, що в кінцевому підсумку призводить

до незмінності існуючої системи глобального розподілу ресурсів, посилення світових диспропорцій і небезпек.

Неспроможність десятої частини опитаних визначитися з даного запитання, очевидно, є проявом відвертої байдужості до глобальних процесів, неприхованої відсутності інтересу до проблем глобального рівня. Таким чином, майже половина (47%) опитаних, судячи з відповідей на поставлене запитання, демонструють некомпетентне, байдуже чи деструктивне відношення до глобального поступу, що яскраво свідчить про вкрай недостатній рівень розвитку їх глобалістичної свідомості.

В межах наведеного міжнародного соціологічного дослідження вивчалися суспільні оцінки щодо прогнозів трансформації глобальних викликів у майбутньому. На запитання «Наскільки високою є вірогідність, що людство знайде спосіб подолати існуючі соціальні, екологічні і економічні проблеми?» відповіді опитаних були розподілені достатньо оптимістично: 63% вважають подолання перелічених проблем вірогідним сценарієм розвитку майбутнього, 31% зайняли протилежну позицію, стверджуючи про вкрай низьку імовірність успіху у розв'язанні глобальних проблем і 6% не змогли надати відповідь [10].

Аналізуючи дані розподілу відповідей на поставлене запитання, не можна не враховувати, що оптимістичне ставлення до подолання глобальних викликів є імперативною умовою дієвої суспільно-політичної участі, спрямованої на вирішення світових проблем. Відсутність віри у можливість розв'язання таких проблем, зневіра у власних силах пригнічує прагнення до боротьби за гуманізацію глобальних відносин, позбавляє таку боротьбу будь-якого логічного сенсу. Тому відносно високий рівень оптимізму майже двох третин (63%) опитаних слід розглядати як необхідне, сенсоутворююче підґрунтя активної суспільної поведінки з регулювання процесів світового розвитку.

Разом з тим, враховуючи особливості розподілу відповідей респондентів на попередні запитання опитування, що засвідчують низький рівень їх інформованості відносно глобальних процесів, до основних причин широкого поширення оптимізму стосовно подолання глобальних негараздів, очевидно, слід віднести: 1) природну психологічну схильність до віри в краще майбутнє, притаманну більшій частині людства; 2) неповне усвідомлення існуючих тенденцій у трансформаціях світових проблем; 3) нерозуміння того, що невід'ємною умовою вирішення проблем світового рівня є активізація суспільної та політичної участі населення, спрямованої на гармонізацію глобального порядку. Тобто, в основі такого оптимізму лежить перевага емоційних структурних елементів глобалістичної свідомості над раціональними, природне бажання людей бачити світ кращим, ніж він є сьогоdnі, не підкріплене необхідним аналітичним осмисленням можливостей його вдосконалення.

Песимістичні настрої майже третини (31%) респондентів, вірогідно, зумовлені впритул наблизенням до реальності баченням сучасних світових процесів, більшість з яких, на жаль, продовжують розвиватися у руслі посилення глобальних викликів. Розуміння складності ситуації в світі передбачає усвідомлення необхідності зміни існуючих глобальних тенденцій, їх переосмислення і гармонізації, що є однією з базових ознак гуманізаційної глобалістичної свідомості. У той же час, як зазначено

вище, зневіра в успіх глобальної справи позбавляє сенсу боротьбу за неї. Відсутність віри у можливість необхідних глобальних змін руйнує ціннісно-мотиваційний фундамент участі у розв'язанні світових проблем, нівелює мотивацію до такої участі, значно гальмує боротьбу людства за світову гуманізацію, розпоршуючи суспільні сили на інші менш важливі аспекти людської життєдіяльності. З цього випливає необхідність пошуку шляхів поєднання реального бачення ситуації в світі з вірою в можливість її якісних позитивних змін, як основи готовності до дій, направлених на справедливе врегулювання конфліктів глобальних інтересів.

Вирішення соціальних, екологічних і економічних глобальних проблем передбачає покращення якості життя людей, тож організаторами опитування зроблено спробу дослідити суспільні прогнози щодо майбутніх змін життєвих умов. На запитання «Чи вважаєте Ви, що наші діти і онуки матимуть вищу якість життя, ніж ми маємо сьогодні?» 51% респондентів надали схвальну відповідь, погоджуючись з тим, що якість життя наступних поколінь підвищиться, 38% не погодилися з такою думкою, стверджуючи, що підвищення якості життя не відбудеться і 11% вагалися з відповіддю [10].

Варто відзначити, що істотне покращення якості життя майбутніх поколінь є неможливим без розв'язання глобальних соціально-економічних і екологічних проблем, які останнім часом постійно загострюються. Відповідно, аналіз розподілу відповідей на запитання щодо якості життя дає можливість, завдяки дослідженню реакції респондентів на схоже по суті, але дещо по-іншому сформульоване запитання, більш точно визначити рівень їх оптимізму в контексті можливості подолання глобальних викликів.

Як бачимо, частка опитаних, які вважають, що якість життя майбутніх поколінь поліпшиться, є на 12% меншою за кількість тих, хто вірить у подолання соціальних, екологічних та економічних проблем світу. Відповідно, питає вага респондентів, впевнених у тому, що підвищення якості життя не відбудеться є на 7% більшою, ніж частка переконаних у неможливості розв'язання вищеперелічених проблем світового розвитку.

Окреслені відмінності розподілу відповідей на ці запитання можуть знаходити пояснення у тому, що, відповідаючи на перше з них, респонденти мають на увазі не остаточне, а лише часткове подолання глобальних проблем, зумовлене досягненнями науково-технічного прогресу та іншим чинникам, успішне просування людства у напрямку послаблення негативних наслідків світових негараздів, що дозволить певною мірою покращити якість життя населення. Власна інтерпретація частковості, незавершеності характеру нівелювання світових викликів є не зовсім правильною і логічною, проте цілком можливою формою розуміння достатньо чітко сформульованого запитання.

Іншою причиною зазначених відмінностей у відповідях може бути різниця у сприйнятті глобальних проблем, які в розумінні більшості респондентів є віддаленими, дещо розмитими, аморфними, та проблем якості життя, тим більше умов життя власних нащадків, що є більш конкретними, близькими, цікавими, легшими для осмислення і прогнозування. Відповідно, відповіді на запитання щодо якості життя майбутніх поколінь ймовірно є більш вдумливими, осмисленими, такими, що

грунтуються на аналізі простих і зрозумілих респондентам понять, з якими вони стикаються повсякденно. З цього можна зробити висновок, що реальна оцінка опитаними можливостей людства розв'язати глобальні проблеми є ближчою до результатів відповідей на друге по черговості з наведених запитань.

Незгода майже половини (49%) респондентів з прогнозами щодо майбутнього підвищення якості життя зумовлює необхідність зміцнення оптимізму відносно можливості розв'язання глобальних проблем, що може бути досягнуто завдяки розумінню конкретних шляхів змін існуючих світових тенденцій, потреби активізації участі населення у гуманізації планетарного розвитку.

З метою оцінювання рівня суспільної надії чи безнадійності щодо вирішення світових проблем, експертами «GlobeScan» розроблено індекс «Надія», в основу якого були закладені три основні складові: 1) оцінки існуючих тенденцій щодо трансформації проблем глобального рівня, 2) прогнози щодо можливостей людства подолати світові соціально-економічні й екологічні проблеми в майбутньому 3) рівень впевненості у правильності сьогоdnішнього напрямку розвитку світу та підвищенні якості життя майбутніх поколінь. Результати розподілу відповідей на чотири відповідних запитання лягли в основу розробленого індексу, кожна з наведених складових якого становить по 33% індексу в цілому [10].

Відповідно, коливання індексу відбувається пропорційно до кількості очікуваних відповідей на зазначені запитання. Показник індексу підвищується по мірі зростання частки респондентів, переконаних у тому, що сучасні глобальні проблеми є не складнішими, ніж в минулому, світ розвивається у правильному напрямку і людство зможе розв'язати наведені світові проблеми, забезпечивши підвищення якості життя майбутніх поколінь. Аналогічно, чим вища кількість протилежних відповідей – тим нижчим є індекс «Надія».

Складно не помітити, що вказаний індекс включає в себе частку позитивних відповідей на запитання, що по-різному, інколи прямо протилежно свідчать про рівень розвитку глобалістичної свідомості. Якщо оптимістичне ставлення до майбутнього подолання глобальних проблем й поліпшення якості життя населення є вагомими чинниками становлення глобалістичної свідомості гуманізаційного типу, то впевненість у відсутності тенденційного посилення глобальних викликів, правильності сьогоdnішнього напрямку світового розвитку швидше є проявом крайньої некомпетентності у питаннях глобалістики. Це означає, що розроблений індекс не відображає рівня адекватності оцінок глобальної ситуації, а напевне виявляє лише міру бажаності подолання світових негараздів, ступінь оптимістичного прагнення бачити глобальні проблеми менш складними, ніж вони є насправді і світове майбутнє кращим, ніж сьогодення. Відтак, не викликає подиву, що ступінь суспільної надії респондентів відповідно до цього індексу визначено на рівні лише 40 із можливих 100 пунктів, адже більшість респондентів негативно оцінюють існуючі глобальні тенденції.

Втім, важливість індексу «Надія» в контексті дослідження глобалістичної свідомості людства обумовлена його тісним взаємозв'язком з оцінкою респондентами повноти власної участі у подоланні світових викликів, що

чітко простежується у розподілі відповідей на запитання «Чи погоджуєтеся, що особисто Ви робите свій внесок у вирішення проблем людства?» (табл. 1) [10].

Таблиця 1

**Розподіл відповідей на запитання
«Чи погоджуєтеся, що особисто Ви робите свій
необхідний внесок у вирішення проблем людства?»
(за даними опитування компанії «GlobeScan»,
проведеного у 14 країнах), %**

Індекс «Надія» Варіант відповіді	«Висока надія» (понад 50 зі 100 пунктів індексу)	«Низька надія» (менше 50 зі 100 пунктів індексу)
Повністю погоджуюся	27	14
Скоріше погоджуюся	41	31
Скоріше не погоджуюся	17	21
Повністю не погоджуюся	7	12
Важко відповісти	7	22

Як видно, понад дві третини (68%) респондентів з високим індексом надії погоджуються з достатністю власних дій, необхідних для розв'язання глобальних проблем, тоді як серед опитаних з низьким аналогічним індексом частка тих, які вважають, що докладають необхідних зусиль для подолання світових негараздів становить всього 45%. Окрім того, незгода опитаних, які мають низький індекс «Надія» з повнотою власної участі у вирішенні проблем глобального розвитку є на 9% поширенішою, ніж серед респондентів з високим індексом.

Таким чином, найбільша частка переконаних у достатності власного внеску у вирішення глобальних проблем, так само як найменша кількість тих, хто має протилежні погляди, спостерігається серед респондентів, які переважно не об'єктивно оцінюють існуючі глобальні тенденції щодо посилення світових загроз, помилково вважають що світ рухається у правильному напрямку і демонструють високий, скоріше за все не підтверджений аналітичними розрахунками і глибоким раціональним осмисленням, оптимізм щодо розв'язання світових проблем у майбутньому.

Тобто, у достатній ефективності здійснюваних особистих кроків, спрямованих на розв'язання глобальних проблем, переконані переважно ті респонденти, які демонструють низький ступінь інформованості щодо процесів світового розвитку, високу міру хибності бачення глобальних процесів, нерівномірності розвитку глобалістичної свідомості. Це дає підстави вважати, що одними з основних причин впевненості у особистому здійсненні достатньої діяльності для подолання глобальних проблем є нерозуміння необхідних умов їх подолання, неусвідомлення того, які саме дії потрібно для цього здійснювати. Не володіючи ґрунтовними знаннями про причинно-наслідкові зв'язки глобальних процесів, респонденти, вірогідно, не зовсім об'єктивно оцінюють ефективність власного внеску у їх регулювання і вдосконалення.

Згідно даних дослідження, більшість (58%) загальної сукупності респондентів вважають, що виконують свою роль у розв'язанні світових проблем, при цьому 21%

опитаних повністю погоджуються з таким твердженням [10]. Проте, респондентам, нажаль, не ставилося запитання стосовно того, які саме дії ними вживаються для подолання глобальних викликів. Тож, в межах даного соціологічного опитування питання щодо чіткого переліку дій, спрямованих респондентами на вирішення світових проблем залишається відкритим. Між тим, досить важко спростувати припущення, що якби більша частина населення досліджуваних країн дійсно демонстрували високий рівень аналітичної, суспільно-політичної активності, необхідної для подолання світових викликів, то постійне погіршення глобальної ситуації напевне вже давно могло б бути припинене. Адже саме від рівня глобалістичної свідомості і політичної участі більшості населення країн світу безпосередньо залежить ефективність боротьби людства з глобальними негараздами.

Таким чином, виявляється суперечливість думок опитуваних: більшість з них (59%) визнає погіршення ситуації в світі і водночас майже стільки ж (58%) респондентів вважають, що особисто вживають достатньо заходів, для того, що б ситуація на планеті покращувалася. Зазначена суперечливість поглядів підтверджує високу міру їх суб'єктивності, ірраціональності, ілюзійності, низької компетентності опитуваних щодо способів розв'язання глобальних проблем. З аналізу наведених даних випливає висновок, що респонденти переважно переоцінюють здійснюваний ними особистий внесок у подолання глобальних негараздів, не володіючи достовірною інформацією про те, яким саме він має бути для ефективного досягнення бажаного результату.

Висновки. За наведених обставин, не виникає сумнівів у потребі інформування населення світу стосовно переліку напрямків їх можливих дій, необхідних для дієвого розв'язання світових проблем. До таких дій, зокрема, належить: системний збір інформації про тенденції глобального розвитку через мережу Інтернет, ЗМІ, опрацювання наукової літератури та в будь-який інший спосіб; електоральна підтримка переважно тих політиків, які докладають необхідні зусилля для подолання світових негараздів; членство у політичних і громадських організаціях, орієнтованих на вирішення глобальних проблем; участь у мітингах, демонстраціях, інших публічних заходах, спрямованих на вирішення проблем світового розвитку. Гострота існуючих глобальних загроз визначає високу перспективність здійснення подальших досліджень у напрямку поширення об'єктивної інформації про сучасні глобальні процеси, світові проблеми, конкретні шляхи їх подолання, як необхідної умови розвитку глобалістичної свідомості, формування високорозвиненої політичної культури людства, забезпечення ефективного глобального впливу народів світу на гармонізацію світового порядку.

Список використаних джерел

1. Бебик В. М. Політична культура сучасної молоді / Бебик В. М., Головатий М. Ф., Ребкало В. А. – К.: А.Л.Д., 1996. – 112 с.
2. Ільїн В. В., Кулагін Ю. І. Філософія: Підручник: В 2 ч. – Ч. II. Актуальні проблеми сучасності. – К.: «Альтерпрес», 2002. – 480 с.
3. Колісниченко Р. М. Глобалістична свідомість: поняття, структура, типологія / Р. М. Колісниченко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – Серія 22. Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. – 2012. – Вип.9. – С.117–124.
4. Нагорна Л. П. Політична культура українського народу: історична ретроспектива і сучасні реалії / Нагорна Л. П. – К.: Стилюс, 1997. – 278 с.

5. Остапенко М. А. Політична культура суспільства: Навч. посіб. / Остапенко М. А. – К.: МАУП, 2008. – 96 с.
6. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В. П. Горбатенко; За ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004. – 736 с.
7. Політологія: Посібник для студентів вищих навчальних закладів / За редакцією О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. – К.: Видавничий центр «Академія», 1998. – 368 с.
8. Сморгж Л. О. Філософія: Навч. посібник / Л. О. Сморгж. – К.: Кондор, 2004. – 416 с.
9. Філософія: Навч. посіб. / Л. В. Губерський, І. Ф. Надольний, В. П. Андришченко та ін.; За ред. І. Ф. Надольного. – 6-те вид., випр. і доп. – К.: Вікар, 2006. – 455 с.
10. Hope prevails in spite of the magnitude of humanity's challenges: global poll. GlobeScan [Electronic resource] – Access mode: <http://www.globescan.com/news-and-analysis/press-releases/press-releases-2014/99-press-releases-2014/327-hope-prevails-in-spite-of-the-magnitude-of-humanity-challenges.html>

References

1. Bebyk V. M. Politychna kultura suchasnoi molodi / Bebyk V. M., Holovaty M. F., Rebkalov V. A. – K.: A.L.D., 1996. – 112 s.
2. Ilin V. V., Kulahin Iu. I. Filosofii: Pidruchnyk: V 2 ch. – Ch. II. Aktualni problemy suchasnosti. – K.: «Alterpres», 2002. – 480 s.
3. Kolisnichenko R. M. Hlobalistychna svidomist: poniattia, struktura, typolohiia / R. M. Kolisnichenko // Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova. – Serii 22. Politychni nauky ta metodyka vykladannia sotsialno-politychnykh dystsyplin. – 2012. – Vyp.9. – S.117–124.
4. Nahorna L. P. Politychna kultura ukrainskoho narodu: istorychna retrospektyva i suchasni realii / Nahorna L. P. – K.: Stylos, 1997. – 278 s.
5. Ostapenko M. A. Politychna kultura suspilstva: Navch. posib. / Ostapenko M. A. – K.: MAUP, 2008. – 96 s.
6. Politolohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk / Uporiadnyk V. P. Horbatenko; Za red. Iu. S. Shemshuchenka, V. D. Babkina, V. P. Horbatenka. – 2-e vyd., dop. i pererob. – K.: Geneza, 2004. – 736 s.
7. Politolohiia: Posibnyk dlia studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv / Za redaktsiieiu O. V. Babkinoi, V. P. Horbatenka. – K.: Vydavnychiy tsentr «Akademiia», 1998. – 368 s.
8. Smorz L. O. Filosofii: Navch. posibnyk / L. O. Smorz. – K.: Kondor, 2004. – 416 s.
9. Filosofii: Navch. posib. / L. V. Huberskyi, I. F. Nadolnyi, V. P. Andriushchenko ta in.; Za red. I. F. Nadolnoho. – 6-te vyd., vypr. i dop. – K.: Vikar, 2006. – 455 s.
10. Hope prevails in spite of the magnitude of humanity's challenges: global poll. GlobeScan [Electronic resource] – Access mode: <http://www.globescan.com/news-and-analysis/press-releases/press-releases-2014/99-press-releases-2014/327-hope-prevails-in-spite-of-the-magnitude-of-humanity-challenges.html>

Kolisnichenko R. M., candidate of political sciences, associate professor, director, Kirovograd Institute of Private joint stock company «Higher education institution «Interregional Academy of personnel management» (Ukraine, Kropivniitskiy), RMK7@ukr.net

Planetary context of the transformation of a globalistion consciousness of humanity

The analysis of the characteristics of public understanding of the world of contemporary trends regarding the exacerbation of global problems, social assessment is correct the current global development trends, the likelihood that humanity will find a way to overcome the existing social, environmental, economic problems of the world and future generations will have a higher quality of life for the present. Critically analyzed, developed by experts of the company «GlobeScan» index of «Hope», which reflects the level of public hope or hopelessness about the decision of world problems. Abstract people assess their own contribution to overcoming the global challenges in relation to the level of optimism regarding the humanization of global relations. The necessity of the objective of informing the population of the world on the list of areas of possible actions necessary to effectively address the world's problems.

Keywords: globalistion consciousness, humanity, the world.

Kolesnichenko R. H., kandidat politicheskikh nauk, docent, direktor, Kirovogradskiy institut Chastnogo aktsionernogo obshchestva «Vysshee uchboe zavedenie «Mezhr regionalnaya Akademiya upravleniya personalom» (Ukraina, Kropivniitskiy), RMK7@ukr.net

Общепланетарный контекст трансформации глобалистического сознания человечества

Проведен анализ особенностей понимания населением мира современных тенденций относительно обострения глобальных проблем, общественных

оценок правильности существующего направления мирового развития, вероятности, что человечество найдет способ преодолеть существующие социальные, экологические, экономические мировые проблемы и будущее поколения будут иметь качество жизни выше нынешнего. Критически проанализирован, разработанный экспертами компании «GlobeScan» индекс «Надежда», отражающий уровень общественной надежды или безнадежности относительно решения мировых проблем. Исследованы оценки людьми собственного вклада в преодоление мировых вызовов во взаимосвязи с уровнем оптимизма относительно гуманизации глобальных отношений. Доказана необходимость объективного информирования населения мира относительно перечня направлений его возможных действий, необходимых для эффективного решения мировых проблем.

Ключевые слова: глобалистическое сознание, человечество, мир.

УДК 337:332.2

Гончаренко О. М., доктор історичних наук (історія міжнародних відносин і зовнішньої політики), професор, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна, Київ), al.gontch@gmail.com

ПРОБЛЕМИ ПРЕВЕНТИВНОГО КРИЗОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В АСИМЕТРИЧНІЙ СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Розглядаються проблеми і перспективи превентивного кризового менеджменту в сучасній асиметричній системі міжнародних відносин. Значна увага приділяється проблемам і обмеженням традиційного превентивного мислення, класичних принципів ліберальної логіки і етики. Наголошується, що практика ефективного кризового менеджменту об'єктивно суперечить не тільки існуючим канонам міжнародного права але й базовим принципам ліберальної традиції і етики в цілому, включаючи права людини і повагу до людського життя. Ці принципи виявляються несумісними з вимогами ефективного кризового менеджменту і війни з міжнародним тероризмом. В більш широкому плані постає питання про принципову здатність ліберальної демократії до ефективного менеджменту кризових ситуацій і успішної боротьби із світовим тероризмом. Саме тому класичні принципи міжнародних відносин і міжнародного права об'єктивно вимагають відповідної адаптації.

Ключові слова: превентивний кризовий менеджмент, асиметричні стратегії, міжнародний тероризм, регіональні конфлікти, превентивне мислення.

Міжнародні кризи породжені насамперед регіональними конфліктами і світовим тероризмом – цією «чумою ХХІ століття» складає сьогодні головну загрозу для європейської та міжнародної безпеки. Більше того, постає фундаментальне питання про принципову здатність ліберальної демократії ефективно протидіяти міжнародному тероризму та регіональним конфліктам. Тим більше, що існуюча система міжнародних відносин є асиметричною за своєю природою і спрямована на перманентне викачування ресурсів та капіталу з бідних країн в розвинені країни. За різними підрахунками ця асиметрія відносин сягає 1–2 трильйонів доларів на рік. Подібна ситуація не може звісно продовжуватися нескінченно довго. Конфлікт перерозподілу ресурсів та капіталів в майбутньому неминучий і міжнародний тероризм є певною мірою є одним з проявів цього конфлікту.

Іншою глибокою причиною тероризму та регіональних конфліктів є об'єктивне протиріччя між двома базовими принципами міжнародного права, а саме – принципом національного суверенітету та правом націй на самовизначення. Значна частина регіональних конфліктів і терористичних актів обумовлені відсутністю чітких та прозорих норм політико-правового врегулювання в цій сфері.

Враховуючи вищезгадані реалії, саме превентивний підхід до кризового менеджменту міжнародної політики стає сьогодні надзвичайно важливим. Запобігання – це